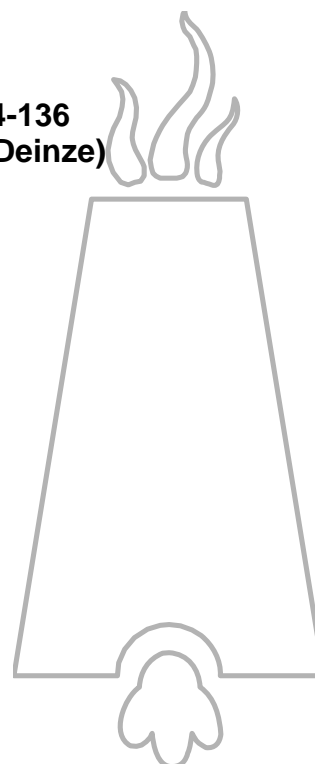

RAPPORT 210

De slak van Markt 134-136 te Deinze (gemeente Deinze)

Evaluatieverslag

Opdrachtgever: BAAC Vlaanderen bvba
Hendekenstraat 49
9968 Bassevelde

Contactpersoon: O. Van Remoorter
tel.: 0483-48 2515
e-mail: olivier.vanremoorter@baac.be

COLOFON

Projectcode: 2017-1472
Bestandsnaam: De slak van Markt 134-136 te Deinze (gemeente Deinze).
Evaluatieverslag.
Datum: november 2018, versie 2
Auteur: dr. P.T.A. de Rijk

1 INLEIDING

Tijdens archeologisch onderzoek in het kader van de bouw van een appartementencomplex aan de Markt in Deinze zijn onder andere 121 stukken slak en slakachtig materiaal geborgen met een totaalgewicht van ruim 6,6 kg. Op basis van de context kan van een datering in de Middeleeuwen (12^e en 13^e eeuw) worden uitgegaan.

De slak is matig goed bewaard gebleven. Ongeveer een derde van met name de grootste en zwaarste stukken is geheel of deels met sediment bedekt dat met roest verkit is en/of toont roestige plekken.

2 DETERMINATIE

Alle gevonden slak kan als smeedslak worden gedetermineerd dat bij het verhitten van ijzer in een smeedhaard is gevormd. Zij is het resultaat van de reactie van het oppervlak van het gloeiende ijzer met de as van de brandstof en de leem van de haardbekleding. Daarnaast vloeien slakinsluitingen in de haard die bij de ijzerwinning als verontreiniging in het te smeden ijzer zijn achtergebleven. En als laatste kan bij het smeden een vloeimiddel in de vorm van een zand- en zoutmix zijn gebruikt dat eveneens bijdraagt tot slakvorming. Op basis van deze vijf componenten (ijzeroxide, brandstofas, leem, slakinsluitingen, vloeimiddel) ontstaat een ijzerrijke tot ijzerarme en silicaatrijke smeedslak of een meer of minder sterk verslakte haardwand. De overgang tussen deze drie slaktypes is vloeiend. Alle drie kunnen in het vondstmateriaal worden aangetoond. Daarnaast kan onderscheid worden gemaakt tussen smeedslak uit een met houtskool gestookte smeedhaard en die uit een met steenkool gestookte haard (tab. 1). Welke brandstofvariant tot de silicaatrijke smeedslak en de haardwand heeft geleid is onduidelijk.

type	n	n (%)
ijzerrijke smeedslak (houtskool)	38	31,4
silicaatrijke smeedslak	11	9,1
haardwand	3	2,5
smeedslak (steenkool)	63	52,1
rest	6	4,9
<i>totaal</i>	<i>121</i>	<i>100,0</i>

Tab. 1: aantal (n) slakfragmenten per slaktype. De restgroep bestaat uit sterk verroest ijzer (V328, V416, V537), alsook een stuk natuursteen (V534), sterk verslakte steenkool (V059) en een fragment dat uit een conglomeraat van steenkool en natuursteen bestaat (V530).

Het verschil tussen de ijzerrijke smeedslak uit een met houtskool gestookte haard en de smeedslak uit een met steenkool gestookte haard is relatief groot. De eerstgenoemde is beduidend vaker dan de laatste met roestig sediment bedekt. Ook is de slak vaker magnetisch en bevat 5-20% gasblaasjes die in grootte meestal matig van elkaar verschillen. De smeedslak uit de met steenkool gestookte haard toont daarentegen tot 60% gasblaasjes van sterk verschillend formaat. Roestige plekken, een opbouw bestaande uit slakdruppels die rond kleine stukjes steenkool zijn gestold en in één geval een insluiting van een stukje hamerslag (het oppervlakteoxide van het ijzer dat door de bewerking met de hamer op het aambeeld van het ijzer is gesprongen), zijn een aanwijzing dat de slak in een smeedhaard is gevormd en niet in een industriële haard of een huishoudelijke kachel.

Aan de hand van deze kenmerken kan grof een datering aan de slak worden gehangen. Houtskool was tot de houtcrisis in de 12^e-13^e eeuw de meest gebruikte brandstof in de smeedhaard. Daarna werd het geleidelijk vervangen door steenkool. Dit zal in steden met toegang tot handel in steenkool eerder zijn gebeurd dan op het platteland. Ook de prijs van steenkool, de traditie en kennis zullen een rol hebben gespeeld. Het wordt aangenomen dat in Duitsland de meeste smeden vanaf het midden van de 16^e eeuw hun haarden met steenkool stookten. Dit zal in de Lage Landen vergelijkbaar of iets later zijn geweest. De slak uit de met steenkool gestookte haard zal daarom in de Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd en later dan de slak uit de met houtskool gestookte haard te dateren zijn.

3 INTERPRETATIE EN AANBEVELING

De in Deinze gevonden slak wijst op het smeden van ijzer in zowel een met houtskool alsook een met steenkool gestookte smeedhaard. De datering van de sporen, waarin de slak gevonden is, geeft als datering de 12^e en 13^e eeuw aan, waarbij de meeste slak uit de met houtskool gestookte haard in de 12^e eeuw en die uit de steenkoolvariant in het midden van de 13^e eeuw te dateren is. De overgang van houts- naar steenkool in de smidse zou daarmee in de 13^e eeuw kunnen hebben plaatsgevonden. Het is vrij uniek dat aan deze overgang een datering kan worden gehangen. Daarom wordt aanbevolen nader macroscopisch en fysisch onderzoek aan de slak uit te voeren. Hierdoor zou meer kennis over eventuele problemen kunnen worden verkregen, waarmee de smid te kampen had door het omstellen op steenkool.

